

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ

БЕЗПЕКОЮ ТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Атамас О.П., к.е.н., доцент

Чичкань А., магістр гр.МгУФЕБ-1-19

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Інтенсивність зміни економічних складових зовнішнього середовища підприємства при наявності кризових явищ, виводить на перший план проблеми управління фінансово-економічної безпекою підприємства.

Реформування транспортної галузі підвищує рівень фінансових ризиків для транспортних підприємств. Фактором виникнення і постійного посилення уваги до цієї проблеми є процеси, що протікають в українській економіці, які охопили всі сфери і привели до необхідності постійного і детального моніторингу рівня безпеки.

Проблема забезпечення фінансово-економічної безпеки потрапила в поле зору представників вітчизняної економічної науки порівняно нещодавно. В останні роки увагу зосереджено на процесі систематизації та концептуалізації цього поняття як наукової категорії з урахуванням усього розмаїття критеріїв, факторів і загроз фінансово-економічної безпеки підприємства. Зокрема, такі вітчизняні науковці, як Герасимчук З.В., Вавдіюк Н., Коковський Л.О., Амеліницькая А.В. розглядають механізм забезпечення економічної безпеки, Корчевський Л.О. досліджує методологічні аспекти економічної безпеки підприємства, Куркін М.В. розглядає в цілому процес управління економічною безпекою підприємства.

Дослідниками даної проблеми підкреслювалося, що процес управління буде ефективний тільки при наявності чітко визначених завдань, що стоять перед системою управління фінансово-економічною безпекою, а також системи оцінки рівня фінансово-економічної безпеки, а це неможливо здійснити без урахування специфіки діяльності підприємства, для якого будується дана система.

Транспортні підприємства повинні в повній мірі задовольняти попит на транспортні послуги з боку споживачів, розвиватися з випередженням, збільшувати внесок у ВВП. Однак дані підприємства являють собою складні утворення з різноманітної внутрішньої структурою і широким спектром різноманітних відносин із зовнішнім середовищем. Складність внутрішньої структури зумовлюється спектром послуг і функцій, закріплених за ними, що тягне за собою необхідність прийняття до уваги цих особливостей в процесі формування системи управління фінансово-економічною безпекою, що на сьогоднішній день не досліджено повною мірою.

Особливості системи управління транспортним підприємством охоплюють фактори і критерії оцінки рівня безпеки, які не можуть не враховувати специфіки підприємств і брати участь у формуванні механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства.

Не виключаючи наявність і важливість моніторингу, діагностики і забезпечення інших функціональних складових безпеки, в дослідженні увага приділяється фінансово-економічній складовій безпеки транспортного підприємства.

Сучасні умови збільшення нестабільності і невизначеності зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства, на тлі інтенсивного розвитку кризових явищ, поставили управлінців перед необхідністю сфокусувати увагу на механізмі управління фінансово-економічною безпекою підприємства [11].

Серед всіх складових безпеки підприємства, найбільш опрацьований підхід в управлінні фінансово-економічної складової, тобто, в першу чергу саме для цієї складової розроблені методики оцінки, тоді як інші складові корпоративної безпеки є «сферами для розробки операційних цілей політики»[7], хоча всі складові в кінцевому підсумку, впливаючи один на одного формують в цілому рівень корпоративної безпеки.

Так, забезпечення високого рівня інтелектуально-кадрової безпеки призводить до збільшення продуктивності праці і доходу, що безпосередньо

підвищує рівень фінансової безпеки, розвиток техніко-технологічної бази дозволяє знизити рівень собівартості послуг, що надаються.

Фінансово-економічна безпека підприємства - це стан найбільш ефективного використання ресурсів для запобігання загрозам і забезпечення стабільного функціонування підприємства [14]. Не всі спеціалісти згодні з таким визначенням вважаючи, що проблема безпеки постає лише за умови виходу за раніше встановлені кордони критеріїв ефективності діяльності підприємства.

З нашої точки зору, індикатором привернення уваги до проблеми фінансово-економічної безпеки є показники, які характеризують стан зовнішнього середовища. Підприємство може показувати високий рівень ефективності своєї діяльності, але стан зовнішнього середовища в будь-який момент може змінити ситуацію.

Результатом впливу факторів зовнішнього середовища для будь-якого транспортного підприємства може стати погіршення його фінансового стану, його банкрутство і, ймовірно, його ліквідація.

Економічна безпека розглядається в цьому випадку як прояв загроз фінансової (економічної) безпеки підприємства при відсутності керівного впливу на ці загрози або застосування неправильних заходів по нейтралізації дії цих загроз [12]. Низька інтенсивність змін у зовнішньому середовищі дозволяє ставити умови, за яких проблема фінансово-економічної безпеки підприємства не включається до переліку актуальних поточних завдань для підприємства, але побудова довгострокових планів не має виключати оцінку рівня безпеки.

Особливості транспортних підприємств визначаються економічними, організаційними і технологічними характеристиками. Незважаючи на необхідність уніфікації підходів до управління фінансово-економічною безпекою транспортного підприємства в цілому, все ж об'єктивно існують особливості, які повинні бути враховані, в залежності від виду економічної діяльності.

Незважаючи на те що економічна безпека підприємства є його внутрішньою характеристикою, її необхідно також розглядати враховуючи захищеність усіх складових технологічного процесу та з огляду на забезпечення виконання функцій відповідного виду економічної діяльності. Кожен етап технологічного процесу вимагає забезпечення безпеки [12].

Підприємства транспортної сфери при відсутності належної уваги до моніторингу рівня фінансово-економічної безпеки, можуть завдати шкоди, як власному середовищу функціонування, так, і вплинути на економічну ситуацію цілого регіону.

Істотні характеристики фінансово-економічної безпеки підприємств транспортної сфери потребують уточнення, а саме визначення завдань і принципів безпеки, розробки надійного, постійно діючого механізму її забезпечення.

Процес створення системи фінансово-економічної безпеки транспортних підприємств можна розглядати як процес запобігання можливого збитку від негативних впливів на систему безпеки підприємства за різними аспектам її фінансово-господарської діяльності [11].

Українські транспортні підприємства тільки вчаться процесу управління фінансово-економічної безпекою, а механізм її забезпечення складний і вимагає ретельного опрацювання з урахуванням специфіки діяльності підприємств.

Управління фінансово-економічною безпекою підприємства направлено на виконання трьох завдань:

1. Встановлення системи фінансових інтересів підприємства, які потребують захисту в процесі функціонування підприємства, а зокрема пошук ефективних методів максимізації ринкової вартості підприємства.
2. Ідентифікація та прогнозування внутрішніх і зовнішніх загроз, реалізації фінансових інтересів підприємства.
3. Забезпечення ефективної нейтралізації загроз фінансовій безпеці підприємства [4].

Підвищення ефективності процесу управління системою фінансово-економічної безпеки транспортних підприємств пов'язано з вирішенням наступних основних завдань:

- визначенням індикаторів рівня фінансово-економічної безпеки транспортного підприємства, методики його оцінки та прогнозування змін рівня фінансової безпеки підприємства в майбутньому. При цьому необхідно використовувати гнучкі бюджети з оцінкою допустимих відхилень;

- вибір підприємством стратегії фінансово-економічної безпеки (під стратегією безпеки розуміється сукупність найбільш значущих рішень, спрямованих на забезпечення програмного рівня безпеки функціонування підприємств [6]).

Важливим аспектом дослідження механізму управління фінансово-економічною безпекою транспортного підприємства є аналіз функцій, які реалізує цей механізм. В склад основних функцій механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємства можна віднести планування, організацію і регулювання, стимулювання і контроль. Амельницька А. під механізмом управління в складі системи управління пропонує розуміти сукупність методів, принципів, форм, способів, важелів, заходів, пов'язаних з процесом їх взаємодії. При цьому автор розглядає систему управління як сукупність механізмів, необхідних для реалізації цілей управління [1].

Механізм управління економічною безпекою підприємства повинен включати методи (організаційно-технологічні, соціально-економічні, адміністративні, правові, соціально-психологічні, інформаційні), інструменти та заходи їх реалізації.

Процес управління фінансовою безпекою транспортного підприємства можна розділити на наступні етапи:

1. Розробка системи пріоритетних фінансових інтересів. Система фінансових інтересів повинна включати стратегію розвитку підприємства, його місію. Система фінансово-економічної безпеки підприємства вибудовується відповідно до обраної стратегії, в рамках якої розробляється

політика. Політика безпеки являє собою систему поглядів, рішень і дій в сфері безпеки, які створюють умови для досягнення цілей бізнесу.

2. Аналіз загроз фінансово-економічної безпеки підприємства. Цей етап включає виділення загроз фінансової безпеки транспортного підприємства, оцінка ймовірності їх настання, розрахунок розміру можливих збитків від реалізації очікуваних або реальних загроз, а також дослідження чинників, що призвели до наступу збитків.

3. Оцінка рівня фінансово-економічної безпеки підприємства. Стандартно процес оцінки рівня фінансово-економічної безпеки підприємства повинен включати наступні кроки:

- вибір критерію ефективності фінансово-економічної безпеки, який характеризує ступінь наближення підприємства в безпечний стан, з нашої точки зору, визначення критеріїв найбільш складна задача;

- в залежності від обраної методики, побудова безлічі показників (індикаторів) фінансової безпеки;

- визначення порогових значень показників (індикаторів) для індикаторного підходу;

- моніторинг обраних показників і оцінка відхилень від порогових значень.

У багатьох випадках використовується інтегральний показник рівня фінансової безпеки підприємства.

4. Розробка комплексу заходів по забезпечення фінансової безпеки транспортного підприємства і рекомендацій щодо впровадження їх на практиці.

5. Бюджетне планування реалізації розробленого комплексу заходів щодо забезпечення фінансової безпеки підприємства.

6. Реалізація запланованих заходів в процесі здійснення господарської діяльності транспортного підприємства.

7. Контроль за ходом реалізації намічених заходів щодо забезпечення достатнього рівня фінансової безпеки підприємства.

8. Оперативне управління системою фінансової безпеки транспортного підприємства з допомогою механізму зворотного зв'язку, яке проявляється в коригуванні існуючої або розробці нової системи заходів щодо забезпечення достатнього рівня фінансової безпеки.

Вибір системи критеріїв повинен враховувати галузеву приналежність підприємства, але при цьому необхідно враховувати той факт, що транспортні підприємства дуже різняться за своєю структурі, ресурсів, умов ведення бізнесу.

Складність організаційної системи ускладнює процес ефективного управління безпекою, що може істотно відбитися на функціонуванні транспортного підприємства. Структура підприємства володіє певною стійкістю, хоча може бути модифікована, якщо прийнята структура заважає досягненню цілей. На форми і методи, організацію процесу управління надають вплив масштаб діяльності підприємства, складність основного виробничого процесу та інші фактори.

Комунальні транспортні підприємства в певних аспектах ближче до підприємств виробничої сфери, для яких пріоритетними завданнями є забезпечення доступу до господарських ресурсів і технологій. Для різних підприємств транспортної сфери необхідно розділити особливості оцінки залежно від виду послуг, що надаються.

Необхідно відзначити, що для будь-якого підприємства головною умовою досягнення певного рівня фінансово-економічної безпеки є ефективна діяльність, і увагу, перш за все, сконцентовано на релевантних індикаторах. Крім того, при оцінці рівня фінансово-економічної безпеки повинен враховуватися етап життєвого циклу підприємства.

На різних етапах життєвого циклу і в залежності від економічної ситуації в державі перед підприємством виникають певні небезпеки. Оскільки фінансово-економічні результати діяльності підприємства є одними з джерел формування ресурсної бази підприємства (поряд з позиковими

засобами), то в умовах кризи ці інвестиції можуть виявитися недостатніми і привести до ліквідації підприємства.

Підприємства на ранніх стадіях життєвого циклу характеризуються високим рівнем ризику, поступовим нарощуванням економічного і ресурсного потенціалу. Стадія життєвого циклу впливає на характер і рівень ризиків, що безпосередньо загрожує його життєздатності. Тому необхідно визначити завдання і принципи забезпечення економічної безпеки підприємства, відповідно до загроз його фінансово-господарської діяльності.

Вибудовування відповідної стратегії безпеки також залежить від розміру і типу підприємства, кількості зайнятих працівників, виду діяльності, характеру конфіденційної інформації тощо.

Під стратегією фінансово-економічної безпеки розуміють також розрахований на довгий період часу план (програму) дій по її забезпеченню [9]. Виділяють три види стратегій безпеки:

1. Миттєва стратегія, згідно з якою система безпеки підприємства реагує на несподівані реальні загрози його діяльності. Тоді, з одного боку, спеціально створені підрозділи на підприємстві для уникнення несподіваних загроз в короткостроковому періоді можуть послабити дію цих загроз, а з іншого - можуть виникнути ситуації, коли підприємство зазнає збитків в довгостроковому періоді.

2. Попереджувальна стратегія, згідно якої підприємство завчасно проводить роботи по виявленню та прогнозуванню впливу і наслідків потенційних загроз.

Працівники (підрозділу), які займаються цими проблемами, цілеспрямовано проводять роботу щодо забезпечення сприятливих умов діяльності підприємства.

3. Компенсаційна стратегія, згідно якої підприємству вигідніше компенсувати втрати від настання загроз безпеки, ніж утримувати в штаті працівників служби безпеки. Ця стратегія допустима в тому випадку, коли

збитки від потенційних загроз невеликі або неможливо реалізувати попередні дві стратегії.

Для комунальних транспортних підприємств найбільш оптимальною є попереджувальна стратегія. Для успішного управління фінансово-економічною безпекою підприємства необхідна ефективна система управління фінансами, яка здатна забезпечувати компроміс між інтересами розвитку підприємства, наявністю достатнього рівня грошових коштів і забезпеченням платоспроможності підприємства. В цьому випадку основними стратегічними цілями діяльності підприємства є: максимізація прибутку; оптимізація структури капіталу та забезпечення фінансової стійкості підприємства; забезпечення інвестиційної привабливості підприємства; поліпшення конкурентних позицій підприємства на ринку.

Література:

1. Амельницька О.В. Управління виробничо-господарською діяльністю локальних електричних мереж: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами» /О.В. Амельницька; [Донец. нац. ун-т]. – Донецьк, 2008. – 20 с.
2. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення): монографія / О.І. Барановський. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2004. – 759 с.
3. Герасимчук З.В. Економічна безпека регіону: діагностика та механізм забезпечення: монографія / З.В. Герасимчук, Н.С. Вавдіюк. – Луцьк: Надстир'я, 2006. – 244 с.
4. Довбня С.Б. Диагностика уровня экономической безопасности / С.Б. Баба, Н.Ю. Гичова // Финансы Украины. – 2008. – № 4. – С. 88-97.
5. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення / М.М. Єрмошенко.– К.: КНЕУ, 2001. – 308 с.

6. Коковський Л.О. Географічний вимір економічної безпеки України: автореф. дис. канд. геогр. наук: 11.00.02 «Економічна та соціальна географія» / Любомир Олексійович Коковський; [Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка]. – К., 2008. – 18 с.
7. Корчевська Л.О. Методологічні питання економічної безпеки підприємства / Л.О. Корчевська, Г.В. Жосан // Вісник економіки транспорту і промисловості. Збірник наукових статей. Випуск 29. – Харків, 2010. – С. 108-111.
8. Корчевська Л.О. Ітеративний підхід до дослідження економічної безпеки підприємства /Л.О. Корчевська // Актуальні проблеми економіки. Київ: ВНЗ «Національна академія управління», 2012. – №4 (130). – С.175-183.
9. Куркин Н.В. Управление экономической безопасностью развития предприятия: Монография / Н.В. Куркин. – Днепропетровск: АРТ-ПРЕСС, 2004. – 450 с.
10. Міценко Н.Г. Регулювання діяльності підприємств роздрібною торгівлі: монографія/ Н.Г. Міценко, Т.Г. Васильців, Н.М. Заярна. – Львів: видавництво ЛКА, 2009. – 176 с. 1
11. Моделювання економічної безпеки: держави, регіону, підприємства: монографія / [В.М. Геєць, М.О. Кизим, Т.С. Клебанова та інші.; за ред. В.М. Геєця].– Х.: ВД «ІНЖЕК», 2006. – 239 с.
12. Мунтіян В.І. Економічна безпека України: монографія / В. І. Мунтіян. – К.: КВІЦ, 1999. – 462 с.
13. Шкарлет С.М. Економічна безпека підприємства: інноваційний аспект: монографія / С.М. Шкарлет. – К.: Книжкове вид-во Національного авіаційного університету, 2007. – 435 с.